

Т.В. Демчук

ПРОБЛЕМА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ СИНОНІМІВ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

ЯВИЩЕ синонімії було і залишається одним із дискусійних питань у сучасній синологічній практиці, що ставить перед лексикологами завдання проведення нових досліджень та критичного аналізу вже напрацьованого теоретичного матеріалу в даній сфері.

Синонімія як явище мови сягає своїм корінням сивої давнини [郭良夫 2000]. Але до наших днів ще не тільки не створено універсальної моделі аналізу синонімічних слів, не виведено чітких критеріїв типологізації синонімів у сучасній китайській мові, а й немає переконливої відповіді на таке, здавалося б, просте питання, як “що таке синоніми?” [曹炜 2004, 259] і т.д.

Під час розгляду наукових праць відомих спеціалістів з різних країн світу, які працюють у сфері лексикології сучасної китайської мови, було виявлено, що наразі існує досить велика кількість теоретичних та практичних напрацювань із дослідження явища синонімії, але в жодній з робіт ще не сформульовано чіткого визначення та не побудовано повноцінної моделі аналізу синонімічної лексики сучасної китайської мови, що відкриває синологам, які працюють у зазначеній галузі, нові горизонти у дослідницькій діяльності.

Під час проведення аналітичної роботи над теоретичними напрацюваннями мовознавців минулих років та сучасних дослідників звертається увага на якісну різницю в підходах вчених до питання типологізації синонімів та виведення основних критеріїв здійснення даного завдання.

Деякі дослідники намагаються аналіз близьких на семантичному рівні лексичних одиниць обмежити рамками чіткого алгоритму та у вигляді математичної формули подати синонімічні відношення, притаманні лексичному фонду мови [Веґеґан 1966], стверджуючи, що “синоніми відрізняються один від одного не якимись ілюзорними відтінками значення, а різним семантичним об’ємом, точніше, наявністю в своїй семантичній структурі більшої або меншої кількості різних лексико-се-

мантичних варіантів, і різницю між ними можна виразити за допомогою чисел” [Бережан 1967, 49–50]. При цьому не враховується стилістичний аспект та момент належності до тієї чи іншої частини мови розглянутих лексичних одиниць. Звичайно, в такій мові, як, наприклад, російська, не викликає сумнівів те, що “за своєю лексико-граматичною співвіднесеністю у синонімічні ряди можуть бути об’єднані слова лише однієї частини мови” [Фомина 1983, 81], але слід також зауважити, що китайська мова має свої особливості, зокрема таке специфічне явище, як “一词多类” (одна лексична одиниця може виступати в ролі різних частин мови), і тому даний момент потрібно обов’язково враховувати при дослідженні лексичного фонду сучасної китайської мови.

Численні пошуки щодо найбільш загальних питань у сфері синонімії, зокрема визначення поняття синоніма, принципи класифікації синонімів, побудова синонімічних рядів (їхня структура, межі, вибір домінант) тощо не призвели в свій час ні в радянському, ні в зарубіжному мовознавстві до створення хоч якоюсь мірою цілісної теорії синонімів.

Невирішеність кардинальних питань негативним чином вплинула на подальші дослідження даної проблематики. У зв’язку із труднощами напрацювання точних методів аналізу синонімів декотрі дослідники (Ст. Ульман, Дж.-Ф. Томсон тощо) повірили в безплідність та недоцільність продовження роботи в цьому напрямку [Бережан 1967].

Більше того, мала місце думка про те, що “так звана синонімічність засобів мови... є просто-напросто фікцією...” [Винокур 1929, 85]; “синонімії, як вона традиційно тлумачиться, в мові взагалі немає. Це одна з фікцій, яка рудиментарно існує в науці про мову” [Звегинцев 1963, 137–138] і т.д.

Принципи встановлення факту синонімічності, які існували в той час, були надто абстрактні, а критерії визначення

слів-синонімів взагалі не були напрацьовані. Це все призвело до того, що з'явилися теоретичні припущення, що немає і не може бути таких критеріїв і що непотрібно їх шукати [Thomson 1952]. Звичайно, такі підходи не виправдано перебільшені та категоричні.

Більшість науковців усе ж погоджуються на тому, що синонімія не тільки існує, а й служить певним критерієм багатства та розвиненості мови. “Синоніміка демонструє багатство та багатоманітність мови” [Горелов 1984, 122]; “Багата мова та, в якій ви знайдете слова не лише для позначення головних ідей, а і для висловлення їхніх відмінностей...” [Карамзин 1964, 142] тощо.

Разом з тим слід зазначити, що більшість лексикологів досить спрощено підходять до питання типологізації синонімів, зупиняючись на тому, що існує всього два типи синонімів: абсолютні та “просто” синоніми, які у свою чергу розмежовують на ще декілька видів.

Такий підхід висвітлюється на сторінках праць багатьох дослідників. Наприклад, відомий китайський лінгвіст Го Лянфу (郭良夫) стверджує: “Існує два типи синонімів. До першого типу належать синоніми, значення яких абсолютно тотожні (等义词), значення ж іншого типу синонімів не повністю збігаються і в деяких джерелах зустрічаються під назвою “близькі за значенням слова” (近义词)” [郭良夫 2000, 49–50].

Професор А.Л. Семенас у монографії “Лексикологія сучасної китайської мови” зазначає: “Сун Чансюй, один із найстаріших китайських лінгвістів, у книзі “Китайська лексика” аналізує слова, що мають синонімічні відношення як лексичні одиниці з тотожним значенням або близьким значенням. У деяких навчальних посібниках 50-х років нічого не говорилося про синоніми, це поняття замінялося протиставленням “等义词” (слова з тотожним значенням) та “近义词” (слова з близьким значенням)” [Семенас 1992, 44].

Як зазначає А.Л. Семенас, Лю Шусінь також дотримується точки зору, що синоніми – це слова, які є тотожними або в основному подібними за змістом [Семенас 1992, 45].

На основі ж різниці у семантичному об'ємі, тобто на чисто семасіологічній

основі, синоніми розпадаються на дві групи: зі смисловими структурами, які повністю збігаються, та смисловими структурами, які частково збігаються. Перші можна умовно назвати повними синонімами, а другі – частковими. Такий первинний та загальний поділ синонімів здійснює О. Духачек, котрий розчленовує їх далі ще на ряд категорій [Ducháček 1964].

Але останнім часом почали з'являтися якісно нові теоретичні роботи, що дають відповіді на питання, потреба розв'язання яких була очевидною вже давно. До таких питань належить, наприклад, проблема виведення чітких критеріїв типологізації семантично близьких лексичних одиниць.

Китайські дослідники, незважаючи на порівняно короткий період опрацювання даної проблематики, спромоглися не тільки виявити суттєві недоліки в загальноприйнятому (досить загальному, а тому і непереконливому) трактуванні явища синонімії та далекий від ідеалу схемі дослідження синонімічних слів, а й виробили свій оригінальний підхід до вирішення зазначеного питання на матеріалі лексичного фонду сучасної китайської мови.

Звичайно, не можна стверджувати, що вже створено ідеальну модель дослідження синонімів у сучасній китайській мові, але наразі вже існує кілька конструктивних схем, які можуть стати базою для створення інших, більш досконалих та універсальних, моделей аналізу близького на семантичному рівні лексичного матеріалу.

Прикладом однієї з таких розробок може служити схема розмежування синонімічних слів сучасної китайської мови, яку пропонує у своїй монографії “Описова лексикологія китайської мови” (“汉语描写词汇学”) [刘叔新 2000] завідувач кафедри сучасної китайської мови Нанькайського університету (м. Тяньцзінь) професор Лю Шусінь (刘叔新).

На сторінках зазначеної праці автор виділяє із загального поняття “синоніми” два конкретних: “同义词” (синоніми) та “近义词” (близькі за значенням слова).

Слід зазначити, що дослідник не став відкривачем даного поділу, він вже давно існував у китайській лінгвістичній практиці, але, на жаль, до останнього часу так і залишався на рівні визнання існування, а чіткої та повноцінної схеми науково

обґрунтованого розмежування зазначених явищ не було створено.

Щоправда, останні теоретичні розробки китайських мовознавців демонструють їхню неабияку активність у цьому напрямку: проводяться масштабні дослідження та пропонуються досить чіткі критерії типологізації синонімічних лексичних одиниць.

Прикладом такого наукового “прориву” може служити наукова праця професора Лю Шусіня, де він підкреслює потребу чіткого розмежування синонімів та близьких за значенням слів: “Подібність на семантичному рівні слів та виразів ще не створює між ними синонімічних зв’язків; близькі за значенням слова та вирази не слід плутати зі словами та виразами, що мають синонімічні відношення. ...Потрібно чітко розрізняти близькі за значенням слова та вирази і ті, які мають синонімічні відношення” [刘叔新 2000, 280]. Науковець також подає свій алгоритм дослідження даного питання та визначає критерії, за допомогою яких можна провести чітку межу між синонімами та близькими за значенням словами.

Під час аналітичної роботи над розглянутим лексичним матеріалом дослідник оперує такими поняттями, як “义素” (семантичний компонент), який розбивається на “理性的” (раціональний) та “感性的” (чуттєвий). Раціональний семантичний компонент автор поділяє на “主要的” (головний, основний) і “次要的” (другорядний).

Останнім ключовим елементом зазначеної аналітичної схеми є “词语” – безпосередньо досліджувана лексична одиниця (синонімічне узуальне значення розглянутих лексем).

Зазначені складові моделі дослідження автор розміщує у структурні рамки таблиці [刘叔新 2000, 283], де знак “+” означає “є”, “-” – “немає”, а “+(-)” – “може мати таке значення, а може його і не проявляти”.

Підсумовуючи зафіксовану в таблиці аналітичну роботу, професор Лю Шусінь стверджує, що лексичні одиниці “行为” (поведінка, вчинок, дія) та “行径” (вчинок, дія) мають однаковий семантичний об’єм та ідентичний склад основних раціональних семантичних компонентів і тому належать до лексем, які мають синонімічні відношення. А ось при розгляді семантичних зв’язків, що існують між лексемами “行为”, “行径” та “行动” (дія) чи “行事” (поведінка, дія), чітко видно різницю на значеннєвому рівні, яка виражена тим, що основні раціональні семантичні компоненти зазначених лексем збігаються лише частково, а тому вони можуть кваліфікуватися лише як слова з близьким значенням.

Отже, оперуючи такого роду базовими поняттями, професор Лю Шусінь вирішує питання розмежування синонімів та близьких за значенням слів.

Підводячи підсумок дослідження, автор зазначає: “...синонімічні лексичні одиниці повинні мати однакові основні раціональні семантичні компоненти; стилістично-

义素 或 意义成分		词语	行为	行径	行动	行事
理 性 的	主要的	1. 人所发生的	+	+	+	+
		2. 有动作性	+(-)	+(-)	+	+(-)
		3. 做出某种事情	+	+	-	+(-)
		4. 已表现出来而为人所知	+	+	+(-)	+(-)
		5. 在进行中	-	-	+(-)	+(-)
	次要的	6. 有某种特定的做事方式	-	+	-	-
感 性 的		1 贬的评价色彩	-	+	-	-
		2 评价色彩上中性	+	-	+	+

відтінковий аспект та момент наявності/відсутності акцентування того чи іншого основного раціонального семантичного компонента значення, яке розглядається, можуть відрізнятися; лексичні одиниці, які є близькими за значенням, повинні відрізнятися за одним або кількома основними раціональними семантичними компонентами” [刘叔新 2000, 282].

Підсумовуючи представлену професором Лю Шусінем теоретичну розробку, слід зауважити, що вона засвідчує факт розгляду явища синонімії в новому ракурсі: робиться акцент на більш об’єктивному розмежуванні загального поняття “синоніми” на три основні типи: абсолютні синоніми (等义词), синоніми (同义词) та близькі за значенням слова (近义词).

Така диференціація синонімічної лексики з її подальшим поділом на види дозволяє створити повноцінну модель типологізації синонімічних лексичних одиниць та внести ясність у питання коректності взаємозаміни даних слів під час їхньої практичної реалізації.

Але разом з тим дана робота містить і кілька, на наш погляд, “проблемних” моментів, наприклад: що професор Лю Шусінь розуміє під “другорядним раціональним семантичним компонентом”, яке безпосереднє семантичне навантаження несе даний структурний елемент у його моделі тощо. Також не можна не звернути увагу на той аспект, що автор монографії досить побіжно згадує про такі суттєві елементи явища синонімії, як належність слів до певного стилю, момент наявності відтінків значення і т.д., а зводить всіх їх до загального поняття “чуттєвий компонент”.

Однією із найвдаліших, на нашу думку, схем диференціації синонімів оперує у своїх теоретичних працях, зокрема в монографії “Лексикологія сучасної китайської мови” (“现代汉语词汇学”) [葛本仪 2004], професор Шаньдунського університету Ге Бені (葛本仪), де він визначає критерії, які чітко розмежують слова за рівнями їхньої семантичної спорідненості на синоніми та близькі за значенням слова, їхні види та підвиди.

На його думку, до основних критеріїв, які визначають синонімічний статус слів, належать: тотожність/подібність лексичного значення та поняттєвої відповідності

лексичних одиниць, тотожність граматичного значення, наявність/відсутність стилістично-емоційного забарвлення та відтінку значення.

Розглядаючи запропоновані автором критерії, слід зазначити, що всі вони, окрім “граматичного значення”, не є чимось новим або дискусійним у загальній теорії синонімії і зустрічаються у багатьох роботах як китайських, так і зарубіжних дослідників. Що ж стосується саме цього аспекту, то потреба у виділенні “граматичного значення слова” як автономного критерію викликана специфікою самої китайської мови, де, як зазначалося вище, існує явище “一词多类” (одна лексична одиниця може виступати в ролі різних частин мови), і тому, на нашу думку, є абсолютно виправданою. Оскільки слова, які мають різне граматичне значення, не можуть передавати тотожні поняття і реалізовуватися в однаковій синтаксичній функції, у дистрибутивному плані вони також мають відмінності.

Разом з тим слід зауважити, що критерій тотожності граматичного значення лексичних одиниць як один із основних для визначення існування між словами синонімічних відношень у лексикологічних колах китайських спеціалістів сприймається неоднозначно: деякі з них підтримують цей підхід (刘冠群, 贡仁年, 常敬宇, 刘叔新, 邢向乐) [曹炜 2004, 265], а деякі – вважають його неосновним, таким, який можна ігнорувати при дослідженні синонімічних явищ (张世禄, 陈炳超, 贾启明, 梅立崇) [曹炜 2004, 265].

Професор Цао Вей у монографії “Дослідження лексики сучасної китайської мови” (“现代汉语词汇研究”) [曹炜 2004] стверджує, що вчені, які підтримують перший підхід, складають більшість, хоча варто зауважити, що сам автор вважає даний аспект неосновним і зазначає: “...обмежувати чи не обмежувати синоніми в їхній належності до певної частини мови є абсолютно неважливим, навіть було б розумніше не обмежувати...” [曹炜 2004, 266]. Водночас це не заважає йому визнати, що “...граматична належність більшості синонімів однакова, тобто більшість слів, які належать до різних частин мови, не можуть утворювати синонімічні відношення” [曹炜 2004, 266].

Отже, за допомогою зазначених лексикологічних контурів професор Ге Бені

поділяє синоніми сучасної китайської мови на чотири основні типи [葛本仪 2004]:

I. Абсолютні синоніми (完全同义词 або 等义词), коли лексичне, граматичне значення та стилістичне забарвлення повністю збігаються (和 – 同; 互相 – 相互; 眉毛 – 眼毛 тощо).

Слід зазначити, що абсолютних синонімів у мові існує дуже мало, до того ж вони досить пасивно використовуються. Автор праці “Лексика” (“词汇”) [郭良夫 2000] Го Лянфу визначає головну проблематику абсолютних синонімів так: “Мовним фактом є те, що синоніми, в яких значення та функціональні особливості абсолютно тотожні, дуже рідко довгий час можуть співіснувати в одному мовному просторі. ...Тому або один із них зникає, або дані слова розходяться на семантичному чи функціональному рівні” [郭良夫 2000, 50–51].

II. Неабсолютні синоніми (不完全同义词) – тотожні на поняттєвому рівні, в лексичному та граматичному значеннях і відрізняються лише за стилістично-емоційним критерієм.

Професор Ге Бені зазначає, що цей тип синонімів складається з таких видів:

а) синоніми, які мають відмінності на стилістичному рівні, наприклад: 美丽 – 好看; 盐 – 氯化钠 тощо;

б) синоніми, яким притаманне/непритаманне емоційне навантаження, наприклад: 孩子 – 宝宝; 黄河 – 母亲河 тощо;

в) синоніми, які відрізняються на рівні існування/відсутності відтінку образності, наприклад: 桂圆 – 龙眼; 白 – 雪白 тощо;

г) синоніми, в яких присутній момент запозичення (запозичення та суто китайські еквіваленти), наприклад: 出租车 – 的士; 维生素 – 维他命 тощо;

д) синоніми, які в своєму семантичному навантаженні мають забарвлення історичного періоду (епохи), наприклад: 知识分子 – 臭老九 тощо;

е) синоніми, вживані в певній місцевості, наприклад: 白薯 – 红薯 – 地瓜 тощо.

Що стосується вищенаведених видів даного типу, то а), б) та в) не суперечать загальноновизнаним параметрам визначення семантичної спорідненості слів. Якщо ж проаналізувати види г), д) та е), то до них виникає ряд запитань та заперечень.

Розглядаючи слова виду г) за схемою, якою користується у своїх дослідженнях

професор Ге Бені, можна виявити, що синоніми даного виду зазвичай мають всі ознаки абсолютних синонімів (тотожні лексичні та граматичні значення, однакова поняттєва відповідність, рідко відрізняються за стилістичним забарвленням). Доказом правильності даного судження можна розглядати і той факт, що, як і в абсолютних, у цих синонімів присутній момент подальшого зникнення (відсіювання) зі сфери активного використання носіями мови одного із пари синонімів (у більшості випадків залишається “китайський” варіант слова, а запозичений аналог досить швидко перестає функціонувати в мовленнєвому просторі).

Вид д) викликає сумнів по суті питання: чи є взагалі припустимим виділення даного виду? Го Лянфу, наприклад, зазначає: “Описуючи синоніми певної мови, не можна досліджувати слова з однаковим значенням, які є синонімами за історичним та діалектичним критеріями. Якщо ми досліджуємо сучасну китайську мову, то потрібно розглядати лексичний фонд саме сучасної мови і не торкатися аспектів, пов’язаних із давньою китайською мовою” [郭良夫 2000, 50]. Аналогічну точку зору можна знайти також на сторінках праці “Описова лексикологія китайської мови” [刘叔新 2000] професора Лю Шусіня, де, зокрема, зазначається: “Лексичні одиниці, які належать до давньої китайської мови, китайської мови Нової доби або діалектної скиби, не можуть розглядатися як члени синонімічних відношень у сучасній китайській мові” [刘叔新 2000, 279]. Звичайно, тут можна зауважити, що в даному випадку мова йде не про давню китайську мову, а лише про певний (можливо, і не надто віддалений) історичний період у минулому, де використовувався лексичний склад сучасної китайської мови, який є актуальним і в наш час, що, в принципі, є аргументом на користь твердження автора, але слова, які він аналізує (наприклад, “知识分子” та “臭老九” із загальним значенням “інтелігент”), відрізняються тим, що лексична одиниця “知识分子” має нейтральне значення “інтелігент”, що збереглося й донині, а слово “臭老九” (“інтелігентик”) виражає специфічний (тут – негативний) семантичний відтінок, який накладають на нього реалії певної історичної доби

(епохи). У даному випадку ми маємо справу з лексичною одиницею, що утворилася та функціонувала в період Великої культурної революції (1966–1976 рр.), коли культурно-освітня еліта зазнавала різноманітних утисків. Тобто це слово містить у своїй семантичній структурі специфіку певних історичних подій і, оскільки воно відійшло в минуле разом із епохою, наразі його не можна вважати членом активного лексичного фонду державної мови “путунхуа” (普通话), що, до речі, визнає і сам професор Ге Бені. Виходячи з вищезазначеного, можна сказати, що розглядати синонімічні відношення між лексичними одиницями з нейтральним значенням та словами, які у своїй семантиці несуть чіткий відбиток певної історичної доби і вже не використовуються у сучасному мовленнєвому просторі, видається недоцільним.

Що ж до останнього виду е), то варто зауважити, що слова, які мають діалектне походження і не ввійшли до активного лексичного фонду державної мови “путунхуа”, не можуть створювати синонімічні пари з базовою лексикою сучасної китайської мови [郭良夫 2000, 50]. Із даного зауваження випливає, що право на існування останнього виду, запропонованого професором Ге Бені, видається надзвичайно сумнівним.

III. Автор роботи також звертає увагу на проблему визначення синонімічних зв'язків між полісемантичними одиницями, де кожне (або одне зі слів) має кілька узуальних значень (义项), і вирізняє відповідний тип синонімів (义项对应同义词), де пріоритетним є визначення повного семантичного наповнення розглянутих лексичних одиниць та подальша аналітична робота з окремими значеннями, між якими існують синонімічні відношення.

Момент акцентування уваги на тому, що при проведенні аналітичної роботи над синонімами береться до уваги не вся семема, а лише узуальне значення лексичної одиниці, яке й засвідчує її синонімічний статус, на нашу думку, на сучасному етапі розвитку вчення про синонімію є зайвим (дослідники у своїх працях автоматично користуються цим правилом як аксіомою). Звичайно, потрібно звертати на нього належну увагу, але видається недоцільним на його основі виводити окремий тип си-

нонімії. Адже, крім специфіки лексичного матеріалу, який береться до опрацювання (полісемантичні слова), і труднощів (поетапність проведення аналізу), що при цьому виникають, нічого особливого вони собою не являють і чітко підпорядковуються (на рівні їхніх окремих значень) правилам та критеріям, які є актуальними і для моносемантичних лексичних одиниць.

IV. Останнім типом синонімів, котрий виділяє професор Ге Бені, є так звані “мовленнєві синоніми” (言语同义词). Їхньою особливістю, як зазначає сам автор, є те, що вони не завжди відповідають вимогам виведеної ним схеми визначення синонімів, наприклад виступаючи в одному текстовому чи мовленнєвому матеріалі в ролі різних граматичних категорій, маючи не зовсім однакове (широке або вузьке) поняттєве навантаження і т.д. А саме ці критерії, як було зазначено вище, і є базовими для визначення синонімічних відношень між лексичними одиницями.

У такому разі виникає логічне запитання: чи доречно відносити дані слова до синонімів? Звичайно, беззаперечним фактом є те, що у певному контексті (літературному творі або усному мовленні) це явище має право на існування і є досить поширеним на практиці, а тому не можна заперечувати його існування тільки тому, що воно не підлягає певній, хоча б і дуже логічній, схемі. На нашу думку, в даній ситуації потрібно внести певного роду конкретизацію площини функціонування зазначеного лексикологічного явища.

Варто зауважити, що модель розмежування синонімів, яку створив професор Ге Бені, незважаючи на певні недоліки, є досить коректною і дієвою в мовному просторі, але, як зауважує і сам автор, є часто неприйнятною для мовленнєвої сфери.

Дане твердження дає підстави зрозуміти, що ті слова, які можуть повноцінно функціонувати в ролі синонімів у сфері мовлення, не можуть виступати повноправними членами синонімічних рядів у мові.

У роботі “Сучасна російська мова” зазначається, що в контексті у ролі синонімів часто можуть використовуватися слова, які у лексичній системі мови не належать до одного синонімічного ряду. Для сприймання їх у даній іпостасі достатньо лише активізації в їхній функціональній сфері

моменту понятійної співвіднесеності, яку викликають у нашій уяві певні однотипні асоціації в межах даної ситуації, контексту. Такі синоніми називаються контекстуальними, або okazіональними (від лат. *casus* – “казус, випадок”); ситуативними (їхнє зближення зумовлене ситуацією); авторськими (носять індивідуальний, авторський характер) [Розенталь 2002].

Професор Лю Шусін так характеризує авторські синоніми: “Лексичні одиниці, які у мовленні мають індивідуально-переносне або суб’єктивно-метафоричне значення, не можуть розглядатись як синонімічні лексичні одиниці мови” [刘叔新 2000, 280].

Отже, дане явище є хоча й досить поширеним у мовленнєвій практиці, але не має права ввійти у систему мови. Це зумовлено тим, що синонімічні зв’язки, які виникають між лексичними одиницями у певному контексті, є виправданими найчастіше лише для цього контексту і не можуть вийти за його межі, а тому не входять у систему мови та не фіксуються словниками синонімів як повноцінні члени синонімічних рядів мови.

Останнім ключовим моментом у процесі типологізації синонімів є висвітлення такого явища в лексикологічній практиці, як близькі за значенням слова (近义词).

Професор Ге Бені досить прогресивно підходить до вирішення даного питання і не тільки не намагається (як це робилося раніше) дати достатньо загальне визначення синонімії та поєднати синонімічні слова двох різних типів, а навіть виносить близькі за значенням слова в окремий розділ, підкреслюючи цим те, що ера надмірних узагальнень та абстрактних визначень відходить у небуття.

Дослідник пропонує чітке визначення даного типу слів: “Блиькі за значенням слова – це такі слова, які мають тотожне граматичне і близьке лексичне значення” [葛本仪 2004, 213]. Також він визначає критерії, за допомогою яких розмежовує близькі за значенням лексичні одиниці на відповідні види. До таких критеріїв належать: граматичне значення (语法意义), лексичне значення (词汇意义) та відтінок значення (色彩意义).

Особливу увагу науковець приділяє дослідженню основної причини, яка зумов-

лює диференціацію синонімів та близьких за значенням слів.

Ключова відмінність, яка існує між зазначеними типами семантично близьких слів, полягає у тому, що вони відрізняються на рівні основного лексичного значення.

Професор Ге Бені розглядає поняття лексичного значення як таке, що містить основний семантичний компонент (主要义素) та другорядний семантичний компонент (次要义素). І саме ці елементи відповідають за те, чи є розглянуті лексичні одиниці синонімами, чи близькими за значенням словами. Якщо слова мають тотожне лексичне значення (основний та другорядний семантичні компоненти повністю збігаються), то маємо справу із зазначеними вище певними видами синонімів, якщо ж основний семантичний компонент тотожний, а другорядний – ні, то в такому разі мова може йти лише про близькі за значенням слова.

Професор Ге Бені поділяє близькі за значенням слова на два основні види:

I. Близькі за значенням слова, які мають близьке лексичне значення, тотожне граматичне значення та відрізняються лише на рівні відтінку значення, наприклад: 效果 – 后果; 鼓动 – 煽动 тощо.

Даний вид близьких за значенням слів виділяється на основі існуючого в семантичному складі зазначених лексичних одиниць певного відтінку значення, який завдячує своїм існуванням саме другорядному семантичному компоненту – складовій частині лексичного значення розглянутих лексем. Відтінок значення може бути позитивним (褒义的), негативним (贬义的) або ж нейтральним (中性的).

II. Близькі за значенням слова, які мають тотожне граматичне значення і відтінок лексичного значення та відрізняються лише за критерієм подібності лексичного значення.

Слова цього виду автор поділяє на три підвиди за специфікою, яка існує в їхніх лексичних значеннях:

1) об’єм (сфера), на який вказує лексичне значення, неоднаковий (ширший/вужчий), наприклад: 家族 (ширший) – 家属 (вужчий); 考试 (ширший) – 口试 (вужчий) тощо;

2) міра (інтенсивність, ступінь) лексичного значення неоднакова, наприклад: 优良 – 优秀 – 优异 тощо;

3) аспект, на який робиться акцент у лексичному значенні, неоднаковий; наприклад: 证明—证实; 广博—渊博 тощо.

Вартим додаткової уваги є той момент, що близькі за значенням слова не можуть бути взаємозамінними під час їхньої практичної реалізації. Це зумовлено тим фактом, що хоча основний семантичний компонент лексичного значення зазначених лексичних одиниць і однаковий, але другорядний семантичний компонент все ж таки накладає свій суттєвий семантичний відбиток на загальне лексичне значення слів, що й зумовлює їхні особливості у функціональній сфері.

Як зазначає автор праці, коли близькі за значенням слова використовувати без урахування їхніх семантичних особливостей, то в кращому випадку це може призвести до некоректної передачі значення, а в гіршому – до плутанини або навіть грубих помилок у вираженні думки. Якщо у мов-

ленні зазначене явище ще можна зрозуміти та вибачити, то на мовному рівні, де існують чіткі правила та критерії коректної передачі думок, така ситуація є абсолютно неприйнятною.

Отже, підбиваючи загальні підсумки проведеного дослідження, слід визнати, що явище синонімії досить широко розглянуте як китайськими, так і зарубіжними лексикологами; створено досить велику кількість наукових праць, але, на нашу думку, лише останні теоретичні розробки китайських синологів представляють справді конструктивні підходи до вирішення питання побудови стрункої схеми дослідження різноманітних синонімічних явищ, які допоможуть у майбутньому розв'язати цілу низку кардинальних питань у сфері синонімії, зокрема виділити чіткі та обґрунтовані критерії типологізації синонімів у сучасній китайській мові.

ЛІТЕРАТУРА

- Бережан С.Г. К семасиологической интерпретации явления синонимии // **Лексическая синонимия: Сборник статей**. Москва, 1967.
- Винокур Г.О. Проблема культуры речи // **Русский язык в советской школе**, 1929, №5.
- Горелов В.И. **Лексикология китайского языка**. Москва, 1984.
- Звегинцев В.А. Замечания о лексической синонимии // **Вопросы теории и истории языка. Сб. в честь проф. Б.А. Ларина**. Ленинград, 1963.
- Карамзин Н.М. **О богатстве языка**. Т. 2. Ленинград, 1964.
- Розенталь Д.Э., Голуб И.Б., Теленкова М.А. **Современный русский язык**. Москва, 2002.
- Семенов А.Л. **Лексикология современного китайского языка**. Москва, 1992.
- Фомина М.И. **Современный русский язык: Лексикология**. Москва, 1983.
- Berejan S. Rapports des mots synonymes au niveau semantique // **Philologica Pragensia**. (Roč.IX), 1966.
- Ducháček O. **Differents types de synonymes**. t.XIII, 1964, № 1.
- Thomson J.F. Some remarks on Synonymy // **Analysis**, v. 12, 1952, № 3.
- 曹炜著. 现代汉语词汇研究. 北京: 北京大学出版社, 2004.
- 葛本仪著. 现代汉语词汇学. 济南: 山东人民出版社, 2004.
- 郭良夫著. 词汇. 北京: 商务印书馆, 2000.
- 刘叔新著. 汉语描写词汇学. 北京: 商务印书馆, 2000.